

Istočni običaji i sv. Pismo.

Piše Dr. R. Vimer.

V. Zaruke.

Boraveći u Jerusalimu sklonuo sam se u jedan samostan. Posluživao me Arapin imenom Ibrahim, koji je dvorio djake biblijske škole i čistio samostanske krave. Jednoga jutra vratim se iz crkve i nadjem sobicu svoju, kako sam je ostavio. Zamalo dotrči sluga da je pospremi. „Ibrahime“, primjetih „ti si danas zakasnio“. „Oprosti oče“, stade se ispričavati Ibrahim, „bila je kapija zatvorena, pa nisam mogao u samostan. Ja spavam u gradu, jer sam oženjen“. „Ali kod nas mora da mnogo plati tko hoće da se ženi“, nadoveže Ibrahim znajući, da sam iz dalekih krajeva. „Pa koliko si ti platio za svoju ženu“, zapitah ga. „Ravno tisuću franaka (kruna), oče moj. Pet sam godina krvavo služio jednoga trgovca, dok sam taj novac prikupio“. Čudom se začudih: kad je taj kravar platio za ženu tisuću kruna, koliko onda moraju drugi! Bio je Ibrahim pristao momak, pa dodah od šale: „U mome kraju dobio bi ti ženu bez jedne pare i još bi mogao birati“. „Na taj način ne bi se nikad oženio“, odgovori odlučno Ibrahim, „jer žena za koju ne platiš ništa, nije žena. Tako čine kod nas samo doseljeni Židovi. Ti još prižene sa ženom novaca, odnesu ga, znaš, u onu kuću, gdje piše: Credit Lyonnais, pa im zato još nešto plate“. Mislio je pođ tim francusku štedionicu i kamate, o kojima nije imao ni pojma.

Slušajući Ibrahima, tko se ne bi sjetio patrijare Jakova, koji je u Labana služio sedam godina za Liju i novih sedam godina za milu Rahelu¹. Propitkivajući o toj stvari uvjerih se,

¹ I. Moj. 29 18, 27.

da se od Jakovljevih vremena pa do danas nije u Palestini nitko oženio, a da žene nije platio. Da otac daje kćeri miraz, tomu nema primjera u sv. Pismu. Kralj Faraon zauze grad Gazu, spali ga, poubija žitelje, i daje ga za miraz kćeri svojoj, ženi Salamonovoj², jer je taj grad bio u kraljevstvu Salamonovu. Svako se sjeća iz pučke škole, da je mladi Tobija dobio polovinu imutka od svoga tasta. Ali to nije bio miraz, već „davanje za života“, jer mu se pismeno obvezao dati drugu polovinu poslije smrti³. Ovo učini Raguel, jer nije imao drugoga djeteta, i jer je sretan bio, što mu se jedinica, poslije sedam nesretnih vjenčanja, napokon sretno udala.

Djevojku traže momku samo roditelji ili njihovi zamjenici. Već Abrahamova robinjica Agar „uze“ sinu Ismaelu za ženu neku Egipćanku⁴. Juda, sin Jakovljevi, „dade“ prvorođencu Heru za ženu Tamaru⁵. Toliko puta utanače roditelji ženidbu između svoje djece, a da se zaručnici ni vidjeli nijesu. Tako nije Izak ni vidio svoje Rebeke prije vjenčanja⁶. Ako se momak zagleda u djevojku, i opet su roditelji, koji će stvar prosuditi i zaruke sklopiti. I junak Samson moli roditelje, da mu isprose Fillistejku Dalilu⁷.

Na selu lako se vide zaručnici prije vjenčanja, jer u Palestini nijesu seljakinje zastrte. Ali je zato sve žensko već od pete godine tetovirano. Taj prastari običaj zabranio je Mojsije Židovima: „Za mrtvacem ne izbadajte tijela svoga, niti činite sebi kakovih likova ili žigova“⁸. Tih se riječi drže Židovi i kršćani. Nu muhamedovci tvrdo su uvjereni, da bez toga nema ženske ljepote, koju na njihovu licu, rukama, prsima, a više puta i nogama stvara igla, a ne božja priroda.

Obično ročište mladih ljudi je kod seoskoga vrela, kud svaka kuća šalje svoje djevojke dvaput na dan. Tuj će momak svojoj djevojci napuniti mijeh vodom, a po potrebi napojiti i stado. Ova mala usluga sklopila je od pamtivijeka do danas najviše sretnih brakova. Po njoj upoznao se Mojsije sa svojom ženom⁹. Kod vrela našao je sluga Abrahamov Izaku Rebeku¹⁰. Ulomak ovaj, gdje Eliezer ide u prosce, pisan je prije nekoliko tisuća godina, ali je ocrtan tako točno, lijepo i živo, kao da se jučer desio. Da tko danas podje u sličnim prilikama tražiti

² 3 Kralj. 9 16, ³ Tob. 8 24, ⁴ I. Moj 21 21, ⁵ I. Moj 38 6, ⁶ I Moj 24 3, ⁷ Sud 14 2, ⁸ III. Moj 19 28, ⁹ II. Moj 2 17, ¹⁰ I. Moj 24 15.

djevojku, učinio bi na vlas isto. Ajde, da ga malo ogledamo. Pošavši na put uze Eliezer ništa manje već deset deva. Trebale su mu za šator u kome je noćivao, za hranu, koju putem nije kupovao, za vodu, koje u pustari nije bilo i za dvije, tri sluge, koji su ga pratili. Nas dvanaestorica putovalo je samo iz Sueza na Sinaj, pa smo za najnužnije stvari teško oteretili četrdeset deva. Došav u Mesopotamiju, „učini da deve poklecaju izvan grada, pokraj vrela, pred veče, kad običaju žene izlaziti, da izvuku vode“¹¹. Koliko riječi, toliko osobitosti. Umorna deva ne pogne glavom kao izmučeni konj, niti sjeda na stražnje noge, kako se psi odmaraju, niti legne postrance, kako se volovi počivaju, već uvijek kleči na koljenima. Zaustavio se sluga pred gradom kod studenca. Na istoku, gdje ima malo vode, mogu se manji gradovi podići samo pokraj vrela. Ali kod samoga vrela ne će da dižu kuće poradi prašine i buke, koja se diže u stalne satove, kad sve nagrne po vodu. I zdenac Jakovljevi, kod koga se Isus razgovarao sa Samaritankom, bio je dosta daleko od grada Sihara¹². Što su nama trgovci, to su njima vrela: mjesto, gdje se sastaje običan svijet. Je li se koji član udaljio od karavane, treba li što ispitati u gradu, valja samo poći do vrela. Tuj će stranac najprije saznati što želi, ili se sastati sa prijateljem. Zato Eliezer nije ušao u grad, već se zaustavio kod vrela, i čekao je do pred večer, kad žene idu po vodu. Pred veče vraća se muško sa rada, a žene opremaju ručak. Tad treba hladne vode za pilo, pa je najveća navala kod vrela upravo u to doba. Po vodu idu jedino žene, a nikada muški. Žene napajaju magarce, deve i najvatrenije konje. Pod veče brzaju jedne sa praznim posudama do vrela, a druge se s punima, laganim korakom u dugim nizovima vraćaju kući. U to doba dodje i Rebeka „s krčagom na ramenu“. Posvema kao danas. Egipćanke nose vodu na glavi kao u nas. Žene u Siriji nose posude samo na ramenu. I kad hoće da komu dadu vode, spuste krčag desnicom na lijevi lakat. Tako i Rebeka: „brže spusti krčag na ruku svoju i napoji Eliezera“¹³. Sva su vrela u nizini, a vode do njih nekoliko stuba. Stoga: „sidje Rebeka na izvor“¹⁴. Vodu preostalu nali u „kanal“. (Vulg.: in canalibus; Daničić: pojilo). To je jama ili kopanja od kamena, iz koje pije blago. Ali ta nije, kao u nas tik do zdenca, već nešto podalje. Tako Rebeka: izli krčag svoj

¹¹ I. Moj 24 11, ¹² Iv 4 5, ¹³ I. Moj 24 18, ¹⁴ I. Moj 24 16,

u pojilo, pa opet „otrča na studenac“. Vraćajući se nekoliko puta: nalije svim kamilama njegovim¹⁵. I danas pozdravlja domaćina nadošla gosta riječima: benedictus Domini, blagosloven od Gospodina, i daje mu vode, da pere noge¹⁶. Još uvijek ne imadu staja za deve, već ih preko noći drže u oboru, a da ne hodaju okolo, svežu im kanavom nogu u pregibu kad kleknu. Uz njih mirno spavaju gospodari. Za to pita Eliezer: ima li u tvojoj kući „mjesta“ da prenoćimo. Tako nam svaka sitnica ovog ulómka kaže, da se život na Istoku nije promijenio od Abrahamovih vremena do danas.

Po gradovima žive žene u haremu, a kad izilaze, pomno zastiru lice kao i turske bule. Starodrevan je to običaj. Već za Rebeku piše sv. Pismo¹⁷, da je lice pokrila, kad je ugledala Isaka. Danas nosi koprenu svaka bolja žena na Istoku. I kršćanke, čim se približi muškarac, spuštaju koprenu. Pod njom ulaze u crkvu, da se uklone radoznalim pogledima i očijukanju, koje je istočnjaku mrsko nada sve. Koprenu nose i doseljene Europejke, jer bi ih običan svijet zlo osudio, da izadju bez nje. Muški idu otvorena lica, al pokrivaju glavu fesom i omotaju čalmom ili debelim vunenim rupcem, (što ga naše malo-gradjanke nose na zornice), da ih poradi velike vrućine ne udari sunčanica. Fes i čalma ostaje na glavi i kad zadju u džamiju, ili prijatelju u kuću. Da se otkrije, većma bi mu zamjerili, nego kod nas čovjeku, koji bi došao u pohode, pa za ljetne vrućine skinuo kaput ili prsluk. Grci su nasuprot prema blagom svom podneblju otkrivene glave hodali po ulici i zalazili u crkvu. Za njima povedoše se i njihove žene, te počеше slobodnije se vladati u crkvi. To je razlog, što im je sv. Pavao naložio, da ne smiju u crkvu bez koprene¹⁸. Ako neće da zastru lice, neka se ošišaju do kože.

Koprena je kriva, što mnogi muhamedovac vidi svoju ženu prvi put tek onda, kad je vjenčanje prošlo, i pir se proslavio. A kako je, pitat ćete, momak našao sebi djevojku? Sastaviše ih roditelji, rodjaci, a u velikome gradu posrednice. To su „tetic“, koje obilaze hareme prodavajući vezivo i čipke. Koliko veselja kod djevojaka, kad takova tetica padne u harem sa robom svojom! Kupuje se od nje što treba i ne treba, a plaća se, koliko se samo može, jer znadu, da je teta došla na ugled. I dok djevojke razgledaju robu, mjeri ih teta oštrim

¹⁵ Moj 24 20, ¹⁶ I. Moj 24 31, 32, ¹⁷ I. Moj 24 65, ¹⁸ I. Kor 11 6.

okom, da im razvidi obličje i upozna ćud. A kad je izašla, znade prišaptati mladomu čovjeku: imam ja jednu za tebe, koja je takova i takova. I sad počne njenu ljepotu i dobrotu kovati u zvijezde kako to umije samo istočnjačka mašta. — To su prvi počeci zaruka.

Kad su dakle roditelji odredili sinu djevojku, zaputit će se otac sa svjedocima u kuću njezinu. Ušavši pozdrave, sjednu, zapredu kaki razgovor, pa čekaju, dok ih ponude duvanom i crnom kavom. U očima istočnjaka velika je nepristojnost kazati po što si došao, prije nego te podvore. Potom predju na stvar pitanjem: Koliko tražiš za svoju kćer? I sad se stanu pogadjati, cenkati se i navlačiti više nego kod nas, kad se kupuje kuća na tri kata.

Cijene su veoma različite. Obično se plaća za djevojku oko tisuću kruna. Nu ako je zaručnik iz bolje kuće, platit će za istu djevojku i tri puta više. Kad se dakle čuje, da je istočni boljar poklonio komu ženu iz svoga harema, ne znači to samo da ga je odlikovao, već da ga je i materijalno pomogao. Seljačke djevojke mnogo su jeftinije. Tuj počinje pogadjanje riječima: hoćeš li dati svoju kćer za pedeset ovaca ili šest kamila? I ne gleda se na ljepotu, već više na zdravlje i vještinu u kućnim poslovima. Kod Beduina kupuju se žene za nekretnine, novac, robu i ljude. Bolesni Mosalem kupio je lijepu Sobu za jedan vinograd, dvijesta i šesnaest kruna, stotinu ovaca, jednu mulu i jednu svoju kćer njezinomu bratu zu ženu¹⁹. A gdje nema nekretnina ni novaca, plaća se ovako: nekoliko desetaka ovaca ili koja deva. K tomu obično jedna kobila, jedna oslica, jedna puška i jedna sablja. Najniža cijena za beduinku jest pet ovaca ili jedna kamila. Dominikovac profesor Jausse²⁰, koji svoje ferije provodi medju Beduinima, navodi jedan jedini primjer, gdje se Beduin oženio za jednu ovcu. U tom ima bar nešto poetična. Čudno mi je samo to, što se u svim slojevima, pa i kod Beduina, za kršćansku djevojku uvijek plaća dvostruka cijena. Bit će tako zato, što si kršćanin ne može uzeti druge žene, pa znade, da ne će tako skoro doći do slična troška. Za udovicu plaća se polovica djevojačke cijene. Je li djevojka starija, hroma, jednooka, pada joj cijena duboko — kao kod nas blagu.

¹⁹ P. Janssen, *Contumes des Arabes*. Paris 1908. Lecofre pag. 49

²⁰ O. c. pag 50.

Da vidimo sada, je li tako bilo i u staro vrijeme. Sihem htjede uzeti Dinu, pa govori braći i ocu njezinu, patrijari Jakovu: Ištite od mene kolikogod hoćete, ja ću dati što god kažete, samo mi dajte djevojku za ženu²¹. Što je djevojka bila otmenija, to se plaćalo više. Kad rekoše Davidu, neka zaprosi kćer Saulovu, odgovori im: Mislite li, da je lako biti zet kraljev? Ta ja sam siromah!²² Oseji zapovijeda Bog, da uzme za ženu jednu preljubicu. Prorok platio je za nju petnaest sikli srebra i podrugl gomor ječma, što po našem čini četrdeset i pet kruna i šest hektolitara ječma²³. Isaija grozi se Židovima, da će im sinovi pasti od mača, pa će sedam žena uhvatiti jednoga momka i reći: svoj ćemo kruh jesti i svoje ćemo odijelo nositi, samo nas uzmi za ženu²⁴. To znači: nastat će takova nevolja u Israelu, te će se žene birati badava. Isti nazori vladaju i danas. Sad ćete pojmiti, zašto moj sluga Ibrahim ne bi uzeo žene, koja ništa ne stoji. To bi u njegovim očima bila jedna ženidba u tužnim vremenima.

Za zaručnicu brine se mnogi dječak od malenih nogu. Grozničavo štedi i gladauje, da si može kupiti ženu. Što kod nas rade tatovi, to tamo čine štediše: uštedjeni novac čuvaju u zemlji. Ako tko i znade za štedionicu, nema u nju povjerenja. U Zagrebu posjetio me dosta inteligentan Arapin, s kojim sam se upoznao u Betlehemu. Putuje svijetom prodavajući čisla i nabožne stvari iz sv. zemlje. Nešto je prištedio i u Palestini zakopao. Kad mu se začudih odgovori: tko kod nas ima novaca, pred rođenim će ih bratom zakopati u zemlju. Koreći dakle Isus lijenoga slugu u svojoj priči o talentima²⁵ nije rekao što vanredna, već običnu svar iz svakidašnjega života.

Siromasi mogu ženu i odslužiti, kako je Jakov služio u Labana sedam godina za stariju, a opet sedam godina za mladju kćer²⁶. Ali su to teške pogodbe. Jedan misionar naišao je u sjevernoj Palestini na slugu katolika, koji je služio već petnaest godina u svoga tasta, da dobije njegovu kćer za ženu²⁷. Mnoga siromašna mati ostavila je svoju kuću i ušla u sivekrovu kao robinjica, pa će do smrti obavljati najteže poslove, da isplati ženu sinu svomu.

Ima i danas primjera, osobito kod Beduina, gdje će otac dati kćer za kakovo junačko djelo. Tako je Kaleb obećao svoju

²¹ I. Moj 34 12. ²² I. Kralj 18 23, ²³ Os 3 2, ²⁴ Is 4 1, ²⁵ Mat 25 18, ²⁶ Moj 29 18, 31 15, ²⁷ Jullien: L' Egypte, Lille, Descle 1896., pag. 270.

kćer Aksu onomu, koji osvoji grad Kirijat-Sefer²⁸. Izvršiv uvjet dobi je Otoniel. Saul daje kćer Miholu za ženu Davidu, jer je, potukao stotinu Filisteja²⁹. Na ovu vrst kupovnine nišani sv. Pavao govoreći, da je Isus skupo kupio crkvu, zaručnicu svoju, jer ju je stekao krvi svojom³⁰.

Budući su odrasle djevojke tako skupe, gledaju mnogi, da za rana osiguraju ženu sinu svomu ili sebi. Zaruče djevojčicu svake dobi, proslave pir i uzmu je u kuću, da bude supruga kad odraste. Takova je djevojčica — kao kod nas ždrijebe — s tim jeftinija, što joj je manje godina. Našoj karavani, pripovijeda jedan putnik, priključio se neki čovjek sa djevojčicom od kojih osam godina i sa jednim oslom. Putovala je u bližnji grad, gdje je neki imućnik kupio za svoj harem. Živahna djevojčica igrala se cijelim putem sa svojim oslom, kako se u nas djeca igraju sa psom. Čas je trčala pred njim, čas mu se sakrila, pa ga dozivala iz svoga zakloništa, čas opet veselo ubrala koji cvijet ili travku, da je poda svome ljubimcu. I kad prispjesmo u grad, uvede čovjek djevojčicu u harem, odakle nije nikad izašla, niti je muško oko osim gospodara njena, ikad vidje. Sudeći po njenu ponašanju putem, nije ta djevojčica imala ni pojma, što je to brak.

Da se uklone velikom izdatku kod ženidbe, pomažu si mnogi i zamjenom. Sin zaruči kćer pod pogodbom, da sestru svoju daje bratu zaručnice svoje. Ako je jedna od tih zaručnica starija ili po njihovu uzoru bolja, valja razliku platiti u novcu ili robi³¹. Ili: dvije su kuće vezane prijateljstvom. Da ga učvrste, zaručit će jedna svoju novorodjenu kćer sa sinčićem druge kuće. I to nije ništa nova i kod pokrštenih Arapa, jer je sklapanje takovih zaruka rezervat pridržan patrijari jerusolimskom.

Za zaruke nijesu opredijeljene godine. Ima zaručnica, koje još leže u povojima, a ima zaručnika, koji još ne mogu hoditi i ne znadu govoriti. Istočnjaci dozrijevaju prije. Kod njih se redovno žene muški sa trinaest, a ženske sa dvanaest godina. Imade žena, koje su sa dvanaest godina majke, i muževa, koji su sa trinaest godina ocevi. Djevojka sa dvadeset godina vrijeđi u njih za staru usidjelicu, koja će poći za bilo kakova muža. —

²⁸ Jos 15 16, ²⁹ I. Kralj 18 25, ³⁰ Ef 5 25, Dj 20 28, ³¹ Jullien. O. c. pag. 270.

Istok je za nas preokrenuti svijet u zaručama. Kod nas mora otac da spremi miraz svojim kćerima. Tamo računa otac na siguran dobitak, što će ga donijeti kćeri, kad podju za muža. I što više kćeri tko imade, to se i broji za bogatijega.

Prem je na zaručnice udarena velika cijena, ipak će rijetko koja djevojka ostati neudata. I bolesna dobit će, ako ne boljega, a ono bar bolesna muža. Prvi je tomu uzrok, što na istoku svatko drži za svoju svetu dužnost, da se oženi³². A drugi je uzrok zakon Muhamedov, koji u jednu ruku dopušta uzeti i po više žena, a u drugu ruku dozvoljuje otjerati ženu kadgod se mužu svidi. Tamo ne gledaju lijepo ni udovicu, koja se ponovno ne uda. Po njihovim nazorima treba ženi za sretnu smrt, da umre na jastuku svoga muža. Na dugim svojim putovanjima našao je neki misionar samo jednog odraslog čovjeka, koji nije bio oženjen bio je toliki siromah, da si nije mogao kupiti žene.

Napomenuo sam u uvodu ovih rasprava, kako istočni običaji ginu, kud Europejci prodiru. Katolici u Jerusalimu i Betlehemu ne plaćaju ocu djevojinu ništa. Al mladenki mora da kupe svile, nakit, oprave, pokućstvo: jednom riječi sve, što mi zovemo oprema za vjenčanje. I nije daleko vrijeme kod njih, pa će mlada donijeti mužu još i miraz.

Ženidbe muhamedovaca u mnogome su pogledu veliko zlo. Što je gazda teškom mukom prištedio, ne će da uloži u gospodarsvo, već si radije kupi drugu ženu, a s njom dolazi u kuću novi teret i nesloga. Samo velikaši mogu da uzdržavaju harem; srednji imućnici imadu po dvije do četiri žene. I mislio bi gdjetko da bar pučanstvo raste. Neumoljiva statistika dokazuje, da muhamedovci padaju kraj svega mnogoženstva. Mnogo su tomu krive i prerane ženidbe. Tko je kupio djevojinu, da si je othrani za ženu, zaboravi se u slabome času, pa živi s njome prije reda. Pošljedica tome jesu teške ženske bolesti. „Sa svih strana dolaze k meni mlade žene i zaklinju me: pomози ako Boga znaš“. Tako mi je govorio jedan milosrdnik iz Graza, a onda liječnik u Tanturu pokraj Betlehema. „A ja ih šaljem u kakove toplice da ih umirim. Jer šta mogu ja pomoći, kad njihova vjera dopušta, što kod nas zakon kazni za zločin.“

Dugo, dugo pogadjaju se ocevi mladenaca, za koliko će dati ili uzeti djevojku. U tom ih pomažu posrednici ili mešetari

³² Jaussen O. c. pag. 55.

Bez njih nema na Istoku ništa. Niti će tko kupiti konja ili prodati zemlju, niti iznajmiti kuće ili doći do zaručnice. Kao da se radi o rođenom sinu ili kćeri, zaokupe čas jednoga, čas drugoga oca i stave mu nešto manju cijenu. Sad ga vuku na stran, šapću mu u uho nekakve tajne razloge, s kojih bi morao pristati na njihov prijedlog. Na to ga jedan pograbi za ruku, a drugi mu silom otvori dlan, pa svom žestinom udari o nj svojim dlanom, kao da je već pogodba dovršena. A otac znoji se od muke usred posrednika jedne i druge stranke, pa kao da je nijem samo kima glavom, da ne će i ne će.

Kad se pogode, koliko se ima platiti ocu, nastaje novo cjenkanje, kakve će darove kupiti djevojci i njezinoj rodbini. I ovi čine priličnu svoticu prema imutku mladoženje. Kad se i u tome slože, sklapa se ugovor. U staro doba bivalo je to usmeno: *Uxor foederis mei*³³; *et ingressus sum pactum tecum*³⁴. Danas sastavljaju isti Beduini pismeni ugovor. U njemu je točno označena svota za djevojku, broj i vrsta darova, koji će se vratiti mladoženji, ako se pokaže kakova zapreka.

Unatoč svega, što smo naveli, poriču muhamedovci, da se u njih žene kupuju. Nu pogadjanje, cjenkanje, svjedoci i pismeni sastavak dokazuje jasno, da je to pravi kupoprodajni ugovor. Već kod Židova značilo je zaručiti se: platiti cijenu³⁵. A sestre Lija i Rahela potužiše se medju sobom na oca svoga: „Nije li on nas držao za tudjinke (ropkinje) jer nas je prodao?“³⁶

Ako sin ne moli roditelje, da mu isprose djevojku, rijetko će ga kada pitati, koju hoće. Odrediti ženu, to je posao roditelja, koji moraju da plate zaručnicu. A stariji, vele, bolje znadu, što je dobro za mladoga čovjeka, koji bi birao samo po licu. Djevojke se nikada ne pitaju, hoće li poći za zaručnika, već je roditelji daju komu hoće ili, što je najobičnije, onomu, koji za nju više nudja.

I Rebeku nijesu pitali, hoće li poći za Isaka, već rekoše Eliezeru: evo ti je, uzmi si je, pa putuj³⁷. Drugi dan pitahu Rebeku jedino: hoće li odmah da ide k Isaku, ili će još koji dan ostati kod braće i matere³⁸. Kad bi djevojka i kazala, da neće poći za odredjenoga, ne bi joj ništa koristilo. Po njihovomu mišljenju ne može si žena odabrati muža upravo onako kako si ne može odabrati ni oca, ni majke, ni braće, ni sestara.

³³ Malach 2 14, ³⁴ Ezech 16 8, ³⁵ V. Moj 20 7, ³⁶ I. Moj 31 15, ³⁷ I. Moj 24 1, ³⁸ I. Moj 24 55, 57.

I kod nas se poslje veće trgovine pije likov. Ne treba dakle ni spominjati, da se sklopljene zaruke slave malom gozdom. „Po tom jedoše i piše on i ljudi, koji bijahu s njim“³⁹. Uglavljenu svotu za djevojku najbolje je platiti odmah. Plaća li se na obroke, mogao bi se otac djevojčin predomisli, pa za- tražiti povišicu ili bar novih darova. I patrijara Jakov tuži se svojim ženama na oca njihova Labana: otac me je vaš varao i mijenjao plaću deset puta⁴⁰. Dogodi li se, da zaručnica umre za vrijeme plaćanja, potrošit će se svi uplaćeni obroci za njezin sprovod. Ni u jednomu slučaju ne dobiva momak djevojke, dok nije isplatio i posljednje pare.

Zaručnicima dopuštaju naši veliku slobodu: smiju se razgovarati na samo, zalaziti u svoje kuće, a i javno se sami pokazati pred svijetom. Tamo je opet upravo obratno. Od dana zaruka pa do vjenčanja ne smiju se zaručnici službeno ni vidjeti. Dodje li zaručnik u kuću tasta svoga, mora zaručnica da pobjegne pred njim, ili da se bar pokrije gustom koprenom. Neka beduinska plemena ne dopuštaju, da se zaručeni i vide. To je tim čudnovatije, što se zaručnica na istoku gotovo smatra za vjenčanu ženu. Da pogazi zaručniku vjeru, bio bi zavodnik i ona kažnjeni istom kaznom kao da su učinili preljubu. Tako je ustanovljeno već odavna⁴¹. A tko je htio rastaviti zaruke, morao je učiniti sve, kao da se rastavlja sa zakonitom ženom. Od dana zaruka opće zaručeni samo preko posrednika. Taj je najbolji prijatelj zaručnikov, onaj „amicus sponsi“, koji igra tako veliku ulogu u svatovima.

⁴⁰ I. Moj 24 54, ³⁹ I. Moj 31 7, ⁴¹ V. Moj 22 23, 24.